

Національна академія наук України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут філософії імені Г. С. Сковороди
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса
Інститут історії України
Інститут всесвітньої історії
Інститут соціології
Інститут соціальної та політичної психології
Інститут обдарованої дитини
Всеукраїнська газета «Освіта і суспільство»

МАТЕРІАЛИ

*VI Всеукраїнської міжгалузевої
науково-практичної онлайн-конференції*

**«Українське суспільство
у перспективах розвитку:
історичний, соціально-політичний,
освітньо-педагогічний аспекти»**

26–31 березня 2025 року
*в межах XVI Міжнародної виставки
«Сучасні заклади освіти–2025»*

Київ
2025

У45 Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти : матеріали VI Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 26–31 березня 2025 року). / Упоряд. Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2025. – 1 380 с.

У збірник увійшли статті й тези учасників VI Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції «Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти», у межах XVI Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти–2025», у яких автори висвітлюють питання переосмислення та повернення історії України й просування її на світовому рівні; визначення актуальних проблем розвитку українського суспільства на принципах свободи, рівності, поваги до людської гідності, дотримання прав людини і верховенства права; актуалізують освітньо-педагогічні тенденції вдосконалення національної освіти; окреслюють напрями розвитку обдарованих дітей і юні в умовах боротьби за незалежність і цілісність України.

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників освітніх закладів, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено авторські мову й граматику). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

Нікітюк В. В. Чинники виникнення психічного вигорання учасників освітнього процесу	972
Новгородська М. М. Новітні педагогічні підходи до розвитку обдарованих учнів методом реалізації психологічних ресурсів особистості	977
Овсяннікова Л. Є., Синельникова В. В. Student-centered Learning Approaches: Ill-structured Problems and Well-structured Problems as Methods of the Problem-based Learning	986
Огірко О. В. Духовно-політичні виклики війни в Україні	994
Олійник Л. М. Освітньо-педагогічні тенденції в національному просторі	1003
Олійник О. М., Солошенко О. М. Громадянська компетентність як провідний складник сучасної педагогічної освіти: нормативно-правове забезпечення	1006
Омельчук О. А., Пушняк О. А. Підходи у виявленні і розвитку творчої обдарованої молоді в київській гімназії № 154	1012
Отупор Н. В., Кириленко О. І. Роль інтерактивних методів у підвищенні мотивації та зацікавленості до вивчення фізики	1019
Павенко Н. В. Історична пам'ять і формування національної ідентичності учнівської молоді у системі професійної освіти: практичний аспект	1027
Павленко Т. О. Психолого-педагогічний супровід обдарованих учнів ліцею: досвід практичного психолога	1035
Паламарчук І. В. Питання реалізації державної політики з повернення в Україну незаконно виведених в іноземні держави активів	1045
Палац Н. Л. Новітні напрями розвитку педагогіки обдарованості в позашкільному освітньому закладі	1049
Панкова Г. Ш. Психологічна адаптація дорослого населення до наслідків війни: відповідь на соціально-політичні виклики.....	1057
Пастушенко В. С., Скальська Л. О. Менторство як інструмент розвитку творчого потенціалу обдарованих учнів у цифрову епоху	1060
Пахомов І. В. Соціально-психологічні умови розвитку громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти	1064
Пашенко Т. М. Формування компетентності у сфері енергоефективності: освітньо-педагогічні підходи в навчанні майбутніх будівельників	1072
Петінова О. Б., Ягольницька А. В. Штучний інтелект у соціокультурній сфері українського суспільства: оптика повсякденного життя.....	1079
Пилипенко О. Є. Соціально-політичні наслідки війни російської федерації проти України (2014–2025 рр.)	1085
Піддубна Л. П. Особливості підготовки фахівців для роботи у віртуальних (віддалених) організаціях.....	1091
Попова В. В., Попов В. Ю. Lessons from Ukraine's Stolen Historical Past to Build a Confident Future	1096

2. Діяльнісні засади підготовки майбутніх компетентних фахівців в умовах сучасних викликів: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 366 с.
3. Енциклопедія освіти / АПН України; голов. ред.: В. Г. Кремень: 2-вид, допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
4. Стьопіна Н. В., Глущенко О. В., Кулалаєва Н. В., Школяр В. П. Методичні рекомендації щодо організації проектного навчання для формування енергоефективної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю в закладах професійної (професійно-технічної) освіти / за наук. ред. Н. В. Кулалаєвої. Запоріжжя : Просвіта, 2018. 71 с.

Петінова О. Б.,

*д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Університет Ушинського, rob@rпри.edu.ua*

Ягольницька А. В.,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 035 «Філологія»,
Університет Ушинського, Yagolnitskaya.AV@pdrp.edu.ua*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ОПТИКА ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ

Анотація. Стаття висвітлює вплив штучного інтелекту (ШІ) на соціокультурну сферу через призму використання у повсякденному житті та у побуті. Проаналізовано ключові віхи в еволюції ШІ. Визначено переваги, можливості та виклики, пов'язані із впровадженням ШІ, включаючи ризики для приватності, автоматизацію робочих процесів та вплив на зайнятість. У рамках дослідження проведено соціологічне опитування щодо рівня обізнаності користувачів про штучний інтелект, їхньої довіри до цієї технології та сприйняття її ролі в суспільстві. Висунуто та підтверджено гіпотези про взаємозв'язок між рівнем технологічної активності респондентів і їхнім ставленням до ШІ. Виявлено, що більшість опитаних позитивно оцінюють вплив ШІ на повсякденне життя та професійну діяльність, хоча існують занепокоєння щодо конфіденційності та можливості втрати робочих місць. Результати дослідження свідчать про необхідність подальшого вивчення впливу ШІ на соціум, а також розробки етичних стандартів для його застосування.

Ключові слова: штучний інтелект, інноваційні технології, повсякденне життя, цифрові платформи, побут, соціокультурна сфера.

Abstract. The article highlights the impact of artificial intelligence (AI) on the socio-cultural sphere through the lens of its use in everyday life and household activities. Key milestones in the evolution of AI are analyzed. The advantages, opportunities, and challenges associated with AI implementation are identified,

including privacy risks, automation of work processes, and its impact on employment. As part of the study, a sociological survey was conducted to assess users' awareness of artificial intelligence, their trust in this technology, and their perception of its role in society. Hypotheses regarding the relationship between respondents' level of technological activity and their attitude toward AI were proposed and confirmed. It was found that most respondents positively evaluate the impact of AI on daily life and professional activities, although concerns remain regarding privacy and potential job losses. The study results indicate the need for further research on AI's impact on society, as well as the development of ethical standards for its application.

Keywords: artificial intelligence, innovative technologies, everyday life, digital platforms, household, socio-cultural sphere.

Штучний інтелект (ШІ) є однією з ключових складових трансформації освіти, педагогіки та соціокультурного простору. Одна з основних тенденцій сучасного національного освітнього простору – цифровізація навчання та впровадження інноваційних технологій у педагогічний процес. Національна система освіти інтегрує цифрові технології для підвищення ефективності навчання. У цьому контексті важливими аспектами є розробка електронних освітніх платформ із вбудованими алгоритмами ШІ для аналізу навчального процесу, використання чат-ботів і віртуальних помічників для підтримки студентів у навчанні, тощо.

Штучний інтелект (ШІ) є однією з найвпливовіших сучасних технологій, яка активно використовується в повсякденності. Він застосовується у багатьох сферах: від рекомендаційних алгоритмів у соціальних мережах і систем розпізнавання облич до медичних діагностичних систем і автономного транспорту. ШІ спрощує життя, оптимізує бізнес-процеси та відкриває нові можливості для наукових досліджень. Але як само з'явився штучний інтелект, хто вперше його створив і як само розвивалась історія однієї з найпопулярніших комп'ютерних систем нашого часу?

Історія розвитку штучного інтелекту розпочалася ще в середині ХХ століття, хоча ідеї про створення машин, що можуть мислити, існували значно раніше, ще в античні часи, коли люди прагнули створити механізми, здатні імітувати людський інтелект, а пізніше філософи замислювались над тим, як можна описати процес людського мислення як «механічне маніпулювання символами». Пізніше наука та техніка зробили значні кроки вперед, наближаючи ці ідеї до реальності [1].

З моменту розроблення цифрового комп'ютера в 1940-х роках було продемонстровано, що комп'ютери можна запрограмувати на виконання дуже складних завдань, таких як пошук доказів математичних теорем або гра в шахи. Алан Тюрінг заклав теоретичну основу, запропонувавши «Машину Тюрінга» та «Тест Тюрінга», які стали ключовими концепціями у розвитку штучного інтелекту [2].

У 1956 році на конференції в Дартмуті Джоном Маккарті був введений термін «штучний інтелект», і ця подія заклала основу для формування ШІ як окремої наукової дисципліни. Перші програми показали потенціал у вирішенні математичних задач та обробці інформації. Оскільки обчислювальні можливості того часу були обмеженими, а багатьом проектам не вдалося досягти обіцяних результатів, інтерес до ШІ тимчасово згас, і у 1960-1970-х роках ШІ зазнав «зими». У 1990-х роках технологічний прогрес і вдосконалення алгоритмів дали новий поштовх розвитку ШІ. Одним із важливих досягнень стало перемога Деєр Блує над чемпіоном світу з шахів Гаррі Каспаровим у 1997 році, що продемонструвало можливості сучасних комп'ютерних систем [2].

Якщо говорити про наш час, то розвиток штучного інтелекту досяг нового рівня і активно інтегрується у повсякденне життя завдяки значним досягненням в обчислювальних програмах, зростанню обсягів даних і вдосконаленню алгоритмів глибокого навчання. Хоча ШІ вже інтегрований у наше життя, ми часто не помічаємо його присутності. Наприклад, смартфони використовують ШІ для розпізнавання обличчя, яке забезпечує зручний доступ до пристроїв, хоча має обмеження, пов'язані з конфіденційністю та технічними нюансами (у деяких випадках технологія розпізнавання обличчя може бути недостатньо точною; зміна освітлення, носіння маски або навіть незначні зміни у зовнішності, такі як окуляри, можуть ускладнити ідентифікацію). Один з найбільших тріумфів штучного інтелекту – це автоматизація базових людських завдань, таких як встановлення нагадувань або ввімкнення/вимкнення світла, що звільняє час людини і робить її життя трохи простішим. Саме цифрові асистенти, такі як Siri, Alexa, Bixby або Google Assistant, які забезпечують голосове управління, допомагають з пошуком інформації чи керуванням розумними пристроями в домі [3].

ШІ також впливає на персоналізацію контенту: відстежує дії в інтернеті, аналізує запити й формує рекламу, яка найбільше відповідає поточним інтересам користувача. ШІ використовується для створення персоналізованого цифрового простору. В результаті, штучний інтелект не лише допомагає знаходити відповідні товари чи послуги, але й значно полегшує взаємодію з цифровими платформами. І хоча це звісно допомагає, з іншого боку, постійне відстежування даних може викликати у користувачів серйозні занепокоєння щодо приватності.

У побуті ШІ інтегрований у роботу пристроїв, як-от роботів-пилососів та систем безпеки. Google Maps використовують алгоритми штучного інтелекту для аналізу дорожньої ситуації в реальному часі, враховуючи пробки, дорожні роботи або аварії. На основі цих даних системи пропонують оптимальні маршрути, заощаджуючи ваш час і паливо. У транспорті автономні авто демонструють потенціал ШІ для підвищення безпеки. Популярні чат-боти, як ChatGPT, удосконалюють взаємодію користувачів з технологіями.

Штучний інтелект значно впливає на різні аспекти життя, зокрема соціальну сферу, освіту, медицину та професійну діяльність. На сьогодні він часто виконує роль «допоміжного інструменту» (як наприклад, цифрові асистенти чи чат-боти), але в майбутньому може виступати як самостійний соціальний агент. Сприйняття ШІ залежить від його можливостей: наприклад, у сфері навчання за його допомогою можна розв'язувати завдання, пояснювати складні теми й генерувати ідеї для проєктів, стаючи корисним помічником у підготовці до іспитів чи написанні рефератів.

У професійній сфері штучний інтелект трансформує робочі процеси, підвищуючи ефективність і автоматизуючи рутинні чи небезпечні завдання [4]. У медицині ШІ допомагає швидше діагностувати, прогнозувати та лікувати, обробляючи великі обсяги даних, щоб виявити закономірності в даних про пацієнтів, що допомагає медичним працівникам приймати більш обґрунтовані рішення.

Однак, разом із позитивними аспектами, ШІ також несе певні ризики, особливо в контексті втрати робочих місць. Автоматизація, спричинена впровадженням штучного інтелекту, може призвести до значного скорочення робочих місць у низці секторів економіки. Прикладом є автоматизація таких сфер, як виробництво, торгівля, обслуговування клієнтів і навіть деякі аспекти фінансового середовища.

Таким чином треба зауважити, що штучний інтелект має глибокий вплив на різні аспекти нашого життя. Тому для кращого розуміння того, як люди оцінюють роль ШІ в житті та професійній діяльності, було проведено навчальне соціологічне дослідження, яке включає аналіз ставлення користувачів до цієї технології, рівня їхньої інформованості та довіри. Загальний аналіз отриманих результатів показує, що респонденти мають різний рівень обізнаності та ставлення до використання штучного інтелекту в повсякденному житті, професійній сфері та технологіях, що базуються на ШІ. Більшість опитаних активно використовують технології ШІ та вважають їх корисними для спрощення повсякденних завдань, хоча водночас існують побоювання щодо технічних збоїв та конфіденційності. Порівняно з цим, обізнаність респондентів про історію ШІ є обмеженою.

У професійному контексті люди сприймають ШІ як інструмент, що може замінювати певні професії, але водночас відкриває нові можливості. Однак з'являються занепокоєння щодо заміни людської праці та викликів у таких сферах, як медицина та освіта. Більшість респондентів вважають, що впровадження ШІ може позитивно вплинути на якість життя, хоча вони не заперечують наявності певних ризиків.

Підсумовуючи можна сказати, що штучний інтелект – це важлива технологія, що змінює наше повсякденне життя. Його застосування стрімко

зростає в різних сферах, від медицини й освіти до бізнесу та промисловості. ШІ автоматизує завдання, обробляє великі дані та створює цифровий контент, підвищуючи ефективність і відкриваючи нові можливості. Зародження ШІ пов'язане з ідеями Алана Тюрінга, які стали основою для розвитку цієї галузі. Від перших експериментальних систем до сучасних технологій із глибинним навчанням ШІ пройшов довгий шлях, особливо стрімко розвиваючись за останнє десятиліття. Нині нейронні мережі та алгоритми машинного навчання інтегруються в повсякденне життя через чат-боти, медичні системи та освітні платформи. Водночас ШІ створює виклики: ризики втрати робочих місць через автоматизацію, питання конфіденційності даних і необхідність нових етичних стандартів. Попри це, ШІ має потенціал радикально змінити суспільство, роблячи знання про нього необхідними для адаптації до майбутнього.

Під час проведення дослідження нами було висунуто такі гіпотези:

1. Рівень обізнаності щодо використання технологій штучного інтелекту у повсякденному житті є вищим серед респондентів з більшою активністю у використанні сучасних технологій.

2. Рівень обізнаності респондентів про історію створення та розвитку штучного інтелекту є загалом низьким.

3. Респонденти, які активно користуються цифровими технологіями, мають вищий рівень довіри до цифрових асистентів, таких як Siri та Google Assistant, порівняно з тими, хто використовує такі технології рідше.

4. Респонденти, які висловлюють сумніви щодо штучного інтелекту, частіше акцентують увагу на можливості порушення конфіденційності та зловживання персональними даними.

5. Респонденти з більш позитивним ставленням до новітніх технологій більше підтримують використання штучного інтелекту в професійній сфері.

6. Загальне ставлення респондентів до використання технологій штучного інтелекту є більш позитивним серед тих, хто активно використовує цифрові технології, і більш негативним серед тих, хто обмежено взаємодіє з новими технологіями через страх перед їхнім впливом на особисте життя.

Після обробки результатів ми отримали такі висновки: Перша гіпотеза підтверджується. 70% респондентів активно використовують технології ШІ, а 73,3% частково обізнані з тим, як ШІ використовується у повсякденному житті. Лише 6,7% заявили, що не обізнані. Крім того, 80% респондентів правильно визначили пристрої, які використовують ШІ. Активні користувачі технологій демонструють вищий рівень обізнаності про їх використання.

Друга гіпотеза підтверджується. 63,3% не знають, коли була створена концепція ШІ, 36,7% не знають про основоположників, і лише 16,7% регулярно зустрічають інформацію про історію ШІ у ЗМІ. Також тільки 50% респондентів

чули про етапи розвитку штучного інтелекту і лише 53,3% вважають, що розвиток нейронних мереж є найбільш важливою частиною в історії розвитку штучного інтелекту.

Третя гіпотеза підтверджується. 46,7% респондентів користуються цифровими асистентами, і 56,7% вважають, що ШІ в цифрових асистентах частково робить їх щоденні справи більш ефективними. Ті, хто користується такими асистентами, оцінюють їх вплив на життя як позитивний.

Четверта гіпотеза підтверджується. За даними опитування, 46,7% респондентів вважають, що основною проблемою використання ШІ є можливість порушення конфіденційності, а 50% опитаних зазначають, що можливість витоку чи зловживання персональними даними є їхнім головним сумнівом щодо систем на основі ШІ. Крім того, 43,3% респондентів прямо вказують, що використання ШІ може порушувати конфіденційність, а серед побоювань щодо використання ШІ в повсякденному житті 56,7% назвали порушення приватності та конфіденційності найбільш важливим фактором.

П'ята гіпотеза підтверджується. 50% готові використовувати ШІ у професійній діяльності залежно від ситуації, а 33,3% підтримують це без застережень. Водночас 63,3% вважають, що ШІ замінює певні професії, але й створює нові. 56,7% респондентів вважають, що розвиток штучного інтелекту в майбутньому сприятиме покращенню якості життя людей, і лише 40% опитуваних зазначають, що повинні бути обмеження на використання ШІ у сферах, де це може вплинути на життя людей. Також тільки 46,7% респондентів вважають, що впровадження ШІ у сферу охорони здоров'я та медицини може викликати занепокоєння через можливі помилки. 46,7% згодні, що розвиток ШІ створює нові можливості для розвитку суспільства, але з певними обмеженнями, і 56,7% згодні з твердженням, що ШІ може замінити людську працю у багатьох сферах. 50% опитуваних можуть використовувати штучний інтелект в професійній діяльності, але якщо це залежить від ситуації.

Шоста гіпотеза також підтверджується. 43,3% позитивно ставляться до впровадження ШІ в повсякденне життя, і лише 3,3% висловили негативне ставлення. 50% респондентів вважають, що штучний інтелект спростив би життя, Також 56,7% відзначили побоювання щодо впливу ШІ на приватне життя. 46,7% позитивно оцінюють вплив штучного інтелекту на повсякденне життя, але при цьому 43,6% відносяться до цього нейтрально. Варто також зазначити, що 50% опитуваних не можуть точно сказати, чи вважають вони, що штучний інтелект може стати небезпечним для людства в майбутньому.

Підсумовуючи можна сказати, що результати опитування підтверджують всі гіпотези. Рівень обізнаності та довіри до ШІ залежить від активності використання цифрових технологій, тоді як загальна обізнаність про історію ШІ

залишається низькою. Побойовання щодо конфіденційності та впливу на робочі місця мають значний вплив на ставлення до ШІ, але загальне сприйняття його можливостей переважно позитивне.

ЛІТЕРАТУРА:

1. B. J. Copelan Artificial intelligence, November 2024 [Електронний ресурс]. URL: <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence> (дата звернення: 10.10.2024)
2. Chris Smith, Brian McGuire, Ting Huang and Gary Yang The History of Artificial Intelligence. Washington, December, 2006. [Електронний ресурс]. URL: <https://courses.cs.washington.edu/courses/csep590/06au/projects/history-ai.pdf> (дата звернення: 10.10.2024)
3. Everyday examples and applications of artificial intelligence (AI) [Електронний ресурс]. URL: <https://www.tableau.com/data-insights/ai/examples#:~:text=Your%20smartphone%20uses%20AI%2C%20as,of%20auto-navigation%20and%20robotics> (дата звернення: 18.10.2024)
4. Bernard Marr What Is The Impact Of Artificial Intelligence (AI) On Society? [Електронний ресурс]. URL: <https://bernardmarr.com/what-is-the-impact-of-artificial-intelligence-ai-on-society/> (дата звернення: 18.10.2024)
5. Real Life Examples of Artificial Intelligence [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ironhack.com/gb/blog/real-life-examples-of-artificial-intelligence> (дата звернення: 18.10.2024)

Пилипенко О.Є.,

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри гуманітарних дисциплін,
Національний університет харчових технологій (м. Київ, Україна),
pylypenko08@ukr.net

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ (2014-2025 рр.)

Анотація. Російсько-українська війна, яка розпочалася у 2014 р. з анексії Криму та набула характеру повномасштабного вторгнення у 2022 р., стала одним із найбільших викликів для України за останні десятиліття. Військові дії вплинули на всі сфери суспільного життя, торкнулися кожного виміру буття українців і залишили слід у свідомості кожного громадянина. Дослідження впливу російсько-української війни на суспільство та громадян України є однією з найактуальніших проблем сучасної науки, з огляду на великі наслідки цієї війни для української держави та її громадян. На сьогодні є чимало наукових досліджень політичних, соціальних, економічних аспектів даної проблеми. Аналіз політичної складової фокусується на питаннях централізації державного апарату управління, зміни довіри до інституцій влади та зміцнення демократичних процесів в умовах збройної агресії. Зміна соціальної структури

Наукове видання

**УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО
У ПЕРСПЕКТИВАХ РОЗВИТКУ:
ІСТОРИЧНИЙ, СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ,
ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТИ**

**МАТЕРІАЛИ
VI Всеукраїнської міжгалузевої
науково-практичної онлайн-конференції
26–31 березня 2025 року**

Упорядники:
Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга

Відповідальність за достовірність матеріалів конференції
несуть автори публікацій

Підписано до опублікування: 16 квітня 2025 року.
Умов.-друк. арк. 160,43. Електронне видання.
Зам. № 0104

Видавництво Інститут обдарованої дитини НАПН України
вул. Січових Стрільців, 52-Д, м. Київ, 04053
тел./факс.: (044) 481-27-27
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру серія
ДК № 6081 від 14.03.2018 р.